

DOBA
TRVÁNÍ
45 min

CÍLE LEKCE

- Žák na základě osobního příběhu popíše možné důvody migrace a zamyslí se nad otázkou národnosti, identity a posoudí svůj pohled na toto téma.
- Žák se skrze dramatizaci vžije do situace migrujících – popíše možná negativa i pozitiva migrace pro jednotlivce i společnost.
- Žák dovede popsat širší souvislosti migrace.

ZAŘAZENÍ LEKCE DO RVP (PRŮŘEZOVÁ TÉMATA)

1. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
2. Osobnostní a sociální výchova

ZAŘAZENÍ DO PŘEDMĚTU

Občanská výchova/ZSV
Dějepis
Zeměpis

VĚK: 13 – 15 let

STÁT: Česká republika

JAZYK: čeština

AUTOŘI LEKCE: Mgr. Ing. Hana Vacková, Mgr. Jiří Vymětal (Příčiny a důsledky, ARPOK)

VÝUKOVÉ METODY

Brainstorming
Práce s textem, časovou osou
Práce ve skupinách
Názorová škála
Dramatizace
Volné psaní

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

- <https://getupandgoals.cz/temata/migrace/>

OBSAHOVÁ VÝCHODISKA TÉMATU

- <https://getupandgoals.cz/vychodiska-temat/>

VÝUKOVÉ CÍLE VÝCHODISKA

- Žáci rozumí tomu, že existuje mnoho důvodů k migraci, vyjmenují několik hlavních push a pull faktorů. Žáci znají různé typy migračních proudů, popíší příklady politických, sociálních, environmentálních a ekonomických příčin migrace. Žáci znají konkrétní příběhy některých přistěhovalců, vcítí se do jejich situace.
- Žáci rozumí charakteristikám dobrovolného a nedobrovolného (až nuceného) typu migrace. Popíší klíčové migrační proudy v průběhu historie, jako např. migrace z Afriky, migrace do Ameriky či transatlantický obchod s otroky.

// MIGRACE//

6. lekce: PŘÍBĚHY MIGRACE

POSTUP:

Viz. Růžová tabulka (v příloze)

PÍSEMNÝ BRAINSTORMING NA TÉMA MIGRACE

Vysvětlíme žákům, jak funguje brainstorming a použijeme tuto metodu u slova migrace. Vyzveme žáky, ať píšou (do sešitu či na papír) slova, která je napadnou, když se řekne migrace, migrant (emigrant/imigrant). Můžeme poté otevřít prostor pro sdílení, nekomentujeme, ale ptáme se: *Odkud čerpají informace (postoje), které se vztahují migraci? Z médií, od kamarádů, z osobní zkušenosti? Emigroval někdo z okolí žáků do ciziny? Kam a proč? Znají žáci nějaké migranty žijící v ČR? Pokud ano, vědí, odkud a proč se přistěhovali?* Cílem je nechat zaznít názory, znalosti a zkušenosti žáků.

EMIGRACE Z ČECH

Rozdělíme žáky do skupin po přibližně čtyřech či pěti a na tabuli zakreslíme časovou osu. Každá skupina obdrží jeden z textů o Češích, kteří emigrovali do zahraničí (příloha 1). Úkolem žáků je si text ve skupině přečíst a odpovědět na otázky:

Proč lidé vystupující v textech emigrovali? Kdy emigrovali?

Jakého přijetí se jim v cizině asi dostalo? Co si o nich nejspíš mysleli místní lidé a jak se na ně dívali? Co pro ně asi bylo nejtěžší? Z čeho měli radost?

Žáci následně sdílí odpovědi na otázky, na tabuli píšeme na časovou přímkou data či přibližná období emigrace a důvody emigrace. Doplníme počty lidí, kteří z českých zemí v té době emigrovali, a shrneme, že jako všechny země má i Česko vlastní zkušenost s emigrací – spousta obyvatel z ČR emigrovala do zahraničí, ať už nuceně, či dobrovolně (viz doplňující informace).

// MIGRACE//

6. lekce: PŘÍBĚHY MIGRACE

Navážeme otázkou: *Když někdo emigruje nebo se přistěhuje – kdy přestane být Čechem a kdy se jím naopak stane? Existují nějaká kritéria, podle kterých je možné se orientovat?* Necháme žáky odpovídat na níže uvedené otázky pomocí škálové řady: v prostoru třídy se žáci rozestoupí podle svých odpovědí do škály ANO/NE (odpověď ANO na jednom konci třídy, odpověď NE na druhém konci). Své stanovisko zdůvodní. *Je Čech ten:*

- » *kdo se vystěhoval a žije už 40 let v cizině?*
- » *kdo má jednoho rodiče Čecha a druhého třeba Francouze?*
- » *kdo má oba rodiče Čechy a narodil se v cizí zemi?*
- » *kdo má oba rodiče cizince, ale narodil se v ČR?*
- » *kdo má české občanství?*
- » *kdo mluví česky?*
- » *koho ostatní označují za Čecha?*
- » *kdo se cítí být Čechem?*

Kritériem by mohlo být české občanství, můžeme ale zvažovat i hledisko národnosti, se kterou se člověk ztotožňuje sám za sebe, proto není možné stanovit, kdo je Čech. Národnost je navíc jen jedna z identit, kterou máme, každý ji může vnímat jinak silně, jiným způsobem. A vnímání pojmu národnost se mění – během života jednotlivce, v čase (rod x národ, starověk x středověk x moderní doba x globalizovaná společnost), v prostoru (někde se lidé identifikují spíš s místem – Brňák, s částí země – Moravák, se státem – Čech, se světadílem – Evropan). Otázka *Kdo je Čech?* tedy nemá správnou odpověď. Jde spíše o to ujasnit si svůj postoj ke vnímání národnosti a reflektovat, že identita člověka je proměnlivá a nejednoznačná. Při dostatku času můžeme pustit video „Homolkovi“ <http://tiny.cc/homolkovi>.

DRAMATIZACE

Řekneme žákům, že si ve skupinách z předchozí aktivity zkusí společně předvést krátkou scénku. Scénka bude zobrazovat rozhovor rodiny v emigraci. Žáci si mezi sebou rozdělí role (příloha 2), zamyslí se, kdo bude zastávat jaké stanovisko a připraví si argumenty. Pak si ve své skupině zkusí rozhovory předvést. Žáci mají za úkol vžít se do jednotlivých rolí, rozvádět a domýšlet popisované situace, argumentovat. Není nutné dramatizace předvádět i před spolužáky, mohou být realizovány souběžně. Po skončení scének se žáků ptáme na otázky typu:

Jaké argumenty vás nejvíce zaujaly? S jakými jste se ztotožnili? Jaké pocity jste zažívali? Dáme žákům prostor, aby sami pojmenovali to, co pozorovali a zažívali.

Na základě scének a příběhů se s žáky zamyslíme nad otázkou: *Jaký dopad může mít migrace na migranty a jaké na společnost, do které se migranti začleňují?*

REFLEXE

Vrátíme se k brainstormingu z počátku hodiny – necháme žáky projít si pojmy, změnit, reflektovat a doplnit původní myšlenky a postoje.

PŘÍLOHY:

Časový průběh hodiny:

	Čas	Průběh	Pomůcky
evokace	5 min	Písemný brainstorming na téma migrace <i>Co žáky napadne, když se řekne migrace, a odkud informace a postoje čerpají?</i>	
uvědomění	15 min	Emigrace z Čech <i>Příklady emigrace z českých zemí. Úvaha nad otázkou Kdo je Čech?</i>	texty o migraci (příloha 1), jeden text pro každou skupinu role pro dramaturgii (příloha 2)
	20 min	Dramatizace <i>Dramatizace rozhovoru rodiny v emigraci.</i>	
reflexe	5 min	Reflexe <i>Návrat k brainstormingu z počátku hodiny, doplnění.</i>	

I. Migrace

PŘÍLOHY:

Příloha č. 1

Česká emigrace do zahraničí

Území dnešní České republiky (Čechy, Morava a Slezsko) patřilo od poloviny 19. století až po 90. léta 20. století k **vystěhovalecké oblasti**. Výjimku tvořily pouze dvě návratové vlny po ukončení obou světových válek (1918 – 1920, 1945 – 1949). Mnichov v září 1938, nacistická okupace v březnu 1939, komunistický převrat v únoru 1948 a sovětská okupace v srpnu 1968 přinesly specifický typ emigrace, politický exil (jehož úplně první vlna proběhla v 17. století, po bitvě na Bílé hoře, a zvláště pak po roce 1627 po Obnoveném zřízení zemském).

Doba pobělohorská

Po porážce stavovského vojska na Bílé hoře utekli nejdříve ti nejvíce ohroženi: král Fridrich Falcký i lidé z jeho blízkého okolí, vůdcové povstání, vysocí královští úředníci. Ti, kteří nestačili uprchnout, byli pozatýkáni a po vykonstruovaném soudním procesu v červnu 1621 na Staroměstském rynku v Praze popraveni.

Účastníci povstání z řad šlechty byli pozatýkáni a jejich majetek zabaven. Díky různým přímluvám u vídeňského dvora a úplatkům se ale po čase mohli dostat na svobodu, výjimečně získat zpět i část majetku a načas si mohli ještě ponechat i svou protestantskou víru. Hůře na tom byli měšťané. Roku 1624 bylo vydáno **nařízení o obnovení katolického vyznání ve městech** a za měšťany mohli být nadále přijímáni pouze katolíci. Ti, kteří si chtěli udržet své živnosti, museli přestoupit ke katolické víře, nebo odejít. A v roce **1627** bylo přijato **Obnovené zřízení zemské**, které členům panského a rytířského stavu nařizovalo, aby do šesti měsíců buď přestoupili na katolickou víru, nebo se vystěhovali ze země. Kdo se snažil tohoto nařízení obejít, dopouštěl se velezrady a mohl ztratit hrdlo i statky. Do exilu odešlo až *čtvrt milionu lidí, tedy asi každý pátý tehdejší obyvatel českého království*. Zkonfiskován byl majetek za asi 6 milionů zlatých. Exulanti mířili hlavně do **Lužice** a do **Saska**, také do **Slezska** a do **Polska**, ti z Moravy odcházeli do sousedních **Uher** a na **Slovensko**. Jen do Saska přišlo podle německých historiků na *150 tisíc lidí*.

PŘÍLOHY:

Přelom 19. století a 20. století

Vystěhovalectví z českých zemí bylo *do první světové války* masové, vystěhovalo se tehdy asi 1,2 milionu osob, z toho byl *million Čechů*. Důvody migrace z českých zemí **do okrajových částí habsburské monarchie** byly často ekonomické, svoji roli zde ale hrála i snaha druhorozených synů vyhnout se vojenské službě (čtrnáctileté do r. 1845, do roku 1868 na osm let, poté na tři roky) a také výhody, které tato migrace přinášela (přiděly půdy, daňové prázdny). Cílem těchto „vnitrostátních“ migrací byl **Banát, Sedmihradsko, ale i Slavonie nebo Vojvodina**.

Velice důležitým cílem byla také **Vídeň**, svého času největší české město. Podle odhadů historiků až 2/3 přistěhovalců pocházely ve druhé polovině 19. století z českých zemí. Existují údaje, že v roce 1910 žilo ve Vídni 470 000 lidí, kteří se narodili v českých zemích. Z území habsburské monarchie odcházeli Češi často **na Balkán**, především do **Bulharska**, ale také hodně do **Ruska**. Osidlovali ovšem spíše etnicky polská a ukrajinská území. Patrně nejznámější se stala česká migrace na **Volyň**, která trvala zhruba mezi lety 1868 až 1888, česká přítomnost pak končí v roce 1945. Celkově se počet emigrantů z českých zemí v letech 1850–1914 odhaduje na *1,6 milionu lidí*, z toho po roce 1900 nejméně 400 000.

Zcela mimořádná migrační vlna směřovala **do Ameriky**. Odhaduje se, že šlo o desítky tisíc osob, nejvíce do USA, ale též do Latinské Ameriky. Tato migrační vlna se nejvíce projevila v 60. a 70. letech 19. století. České migrační proudy do USA mířily především **na sever do oblasti Chicaga**, které se nakrátko stalo druhým největším českým městem (po Vídni).

Emigrace v tomto případě nebyla podněcována pouze sociálními příčinami, ale významnou roli hrála také reklama cestovních kanceláří, které slibovaly vyřízení formalit a nalezení pracovních příležitostí. Osudy imigrantů ale zdaleka nebyly tak růžové, výzkumy amerických historiků ukazují, že sociální poměry českých imigrantů byly velmi špatné.

Na konci 19. století proud migrací do zahraničí zvolna slábne a obyvatelé venkova se stěhují **do velké Prahy a rychle se rozvíjejících uhelných revírů**.

Po vystěhovalectví ovšem následovala i **vlna zpětné migrace**, ta představovala až *460 tisíc navrátilců*, tedy téměř třetina obyvatel se vrátila zpět. První světová válka (1914 – 1918) a vznik Československa v roce 1918 vedly k dočasnému utlumení emigrace. V důsledku poválečné hospodářské situace začala křivka vystěhovalectví od 20. let opět stoupat. Významnými cíli české emigrace byly USA, Kanada, Argentina, Velká Británie a Francie.

PŘÍLOHY:

1938 – 1945

Emigrace z českých zemí se zvýšila v roce 1938 **po nástupu Hitlera a zejména po Mnichově**. Jako první začali odcházet Židé, tedy lidé pronásledovaní z rasových důvodů a nejvíce ohrožení nacistickou ideologií. A také odcházeli lidé, kteří měli vyhraněný antifašistický postoj (komunisté, sociální demokraté). **Po zřízení protektorátu** odcházejí vojáci, účastníci zahraničního odboje. Od přelomu let 1939 a 1940 je pak obtížnější opouštět protektorát, takže výrazně klesá počet exulantů.

V roce 1945 došlo k **poválečnému vysídlení českých Němců**. Z kdysi bohatě osídleného pohraničí odešly či byly vysídleny *téměř 3 miliony lidí*. Rozsáhlé území s bohatou infrastrukturou se nepodařilo plně dosídlit. Dodnes existují prázdné a opuštěné krajiny, které i po desítkách let vysídlení stále připomínají.

1948 – 1989

Emigrace dosahovala bezprostředně **po únoru 1948** výše 60 000 osob (podle oficiálních údajů jen 36 000). Oficiální propaganda vykreslovala emigranty jako příslušníky poražených tříd plných nenávisti a charakterových vad. Od emigrace měl odradit i popis špatných poměrů v přeplněných uprchlických táborech. Přesto odcházeli, legálně i nelegálně, do zahraničí desetitisíce občanů. Nejvíce lidí odcházelo bezprostředně po únoru 1948, postupem doby uprchlická vlna slábla úměrně tomu, jak komunisté dokázali **uzavřít hranice**. V polovině 50. let se jim to podařilo takřka neprodyšně. Přechody hranic byly stále rizikovější, ostraha hranic se stále zkvalitňovala, budovala se soustava překážek známá jako železná opona. Možnost odejít za hranice byla prakticky nulová a dařilo se jen nebo lidem, kteří znali tamní podmínky, nebo měli velké štěstí. Podle oficiálních údajů odešlo v letech 1950–1969 pouze 71 000 obyvatel, skutečný počet však byl daleko vyšší. *Ve skutečnosti v prvním dvacetiletí komunistického režimu odešlo do zahraničí přes čtvrt milionu obyvatel*, podle odhadů jich zhruba tři čtvrtiny odešly z českých zemí, to znamená zhruba 200 000 osob.

Novou vlnu emigrace z Československa vyvolal **vpád vojsk Varšavské smlouvy** v roce 1968. V letech 1968–69 odešlo z Československa 245 000 lidí (podle jiných údajů jen 140 000), z toho opět tři čtvrtiny Čechů (tedy kolem *180 000 osob*). Tento vysoký počet byl způsoben přechodným uvolněním cestovních pravidel způsobeným okupací a následným administrativním chaosem. V době okupace totiž bylo minimálně 70 000 lidí za hranicemi na dovolených, studentských pobytech atd. a měli do počátku října 1969 čas rozhodnout se, jestli se vrátí, nebo nevrátí. Situace byla velmi nepřehledná, takže se mnozí vrátili, a pak se zase pokusili utéct.

PŘÍLOHY:

Exil po roce 1948 byl především politický. Lidé odcházeli s tím, že se venku zapojí do odboje proti komunistickému režimu. Po roce 1968 a v letech následujících nevěřil tomu, že by komunistický režim v Československu padl, skoro nikdo. Lidé odcházeli proto, že nechtěli žít v totalitním režimu, v nesvobodě a chtěli žít v zemi, kde se budou mít lépe. Odcházeli především z osobních pohnutek. Šlo o exil kulturní a ekonomický a lidé se snažili co nejdříve splynout s novou společností, která je přijala. Mnozí z nich ani nenavázali kontakt se starší vlnou exulantů z osmačtyřicátého.

Po roce 1948 byla celá západní Evropa zničená po druhé světové válce a skoro každý chtěl do zámoří – do Ameriky, do Kanady nebo do Austrálie. Lidé tedy směřovali ze sběrných táborů v Rakousku a Německu, které byly velmi nepříjemné, hlavně do Ameriky. Po roce 1968 to bylo jiné, Evropa byla prosperujícím kontinentem, západní státy byly bohaté, a tak se mnozí rozhodli zůstat blíž domovu, v Rakousku nebo Německu nebo ve Francii spíše, než aby šli do Ameriky.

V letech 1972–1989 pak emigrovalo z českých zemí *51 tisíc obyvatel*. Formy této emigrace byly různé, převažovalo legální vycestování, ze kterého se dotyčný již nevrátil. Tehdejší právní řád považoval nelegální opuštění republiky za trestný čin (dnes pouze přestupek), který se trestal odnětím svobody v rozsahu několika let. **Od konce 70. let se kromě politických motivů stále častěji objevovaly i jiné motivy: snaha po realizaci, uplatnění, naplnění.** V zásadě ovšem lze většinu tehdejší emigrace (až na řídké výjimky legálních odchodů – např. sňatky s cizinci) považovat za politickou.

Celková poválečná ztráta díky nelegální emigraci se tedy v českých zemích pohybovala mezi 420 až 440 tisíci obyvatel, kvalitativní ztráty byly ovšem ještě větší, neboť často emigrovali vysokoškolsky kvalifikovaní lidé.

Po roce 1989

Politické změny v letech 1989 – 1990 měly zásadní dopad na zahraniční migraci. České země (a především Praha) se stávají v devadesátých letech cílem nejen dočasné pracovní migrace, ale i trvalého přistěhovalectví. Podle oficiální evidence se v letech 1990 – 2000 do České republiky trvale přistěhovalo 131 400 osob a *vystěhovalo se 43 700 osob*. První etapa představovala především návratovou migraci a skončila v roce 1992 zvýšenou česko-slovenskou migrací, spojenou s rozdělením Československa. V druhé etapě (1993 – 1997) poklesla migrace mezi Slovenskem a posílily se migrační vazby na jiné země. Ve třetí etapě (1998 – 2000) se intenzita zahraničního stěhování snižovala.

PŘÍLOHY:

Jak vypadala imigrace DO českých zemí do roku 1989?

Bezprostředně **po roce 1918** se do Československé republiky stěhovali **Češi, žijící v sousedních zemích**, především z Rakouska a Německa. V letech 1918 – 1921 reemigrovalo do Československa také více než 10 tisíc Čechů a Slováků z Ruska. V roce 1935 byl schválen zákon, který zavedl povinnost žádat o povolení k pobytu u všech cizinců, což znamenalo, že do té doby relativně vstřícná imigrační politika se zpřísnila. Také rok 1945 uvolnil vlnu návratové migrace. První vlna v letech **1945 – 1946** představovala imigraci samovolnou nebo souvisela s **repatriací osob přesídlených v důsledku nucených prací**. Celkový počet navrátilců z Rakouska, Polska, Jugoslávie, Francie, Německa a dalších zemí přesahoval 64 tisíc osob. Jiný charakter měla druhá vlna v letech **1947 – 1950**. Toto stěhování především **z Volyně, Rumunska a Bulharska**, ale i z jiných zemí jako USA, Kanady, Argentiny, Brazílie, Indie, Číny a Palestiny bylo organizováno státem. Různé zdroje uvádějí, že přišlo až 220 tisíc osob. K poválečné migrační vlně je možné přiřadit také příchod asi **13 tisíc Řeků v letech 1948 – 1950**, kteří odcházeli ze své vlasti v důsledku občanské války (1946 – 1949), aby našli v Československu politický azyl. Dalším z velkých **poválečných migračních pohybů** byl **příchod slovenských Romů do českých zemí** (k srpnu 1947 to bylo 16 752 osob). V osmdesátých letech žilo v Československu celkem 28 000 cizinců s povoleným trvalým pobytem a 9 000 cizinců s dlouhodobým pobytem. Významnější roli hrála dočasná pracovní migrace v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci. Tato migrace byla založena na tehdejšímu systému plánovaného hospodářství a na socialistické „internacionální pomoci“. Regulována byla cestou mezinárodních dohod a rozvíjela se především **v 70. a 80. letech 20. století**. Nejdéší tradici mělo **zaměstnávání Poláků**, které probíhalo již od 60. let (nejvyšší byl počet v roce 1974, 28 825 osob). Významnou dlouhodobou spoluprací navázalo Československo s **Vietnamskou socialistickou republikou**. V roce 1983 dosáhl počet vietnamských občanů na území Československa svého maxima, 27 100 osob. Mezinárodní dohody uzavřené v rámci socialistické pomoci byly po roce 1989 rychle ukončeny a většina pracovníků se vrátila do zemí původu.

PŘÍLOHY:

Identita, národnost, státní příslušnost

Co je to národnost?

Národnost určuje **příslušnost člověka ke skupině lidí**, kteří mají společnou **identitu**. Tato skupina má několik charakteristických znaků: společné vlastní jméno, mýtus o společném původu, sdílené historické vědomí, prvky společné kultury, příslušnost k určitému území, solidární cítění. Používáme-li slovo „národnost“ ve všeobecném slova smyslu, pak nebývá spojováno s žádnými politickými povinnostmi nebo právy.

Co je národ?

Národ je **skupina obyvatel** sdílející společný název, historické území, společné mýty a historické vědomí, masovou veřejnou kulturu, společné hospodářství a společná, zákonem daná pravidla a povinnosti platící pro všechny její členy.

Co je to státní příslušnost/občanství?

Občan požívá **politických a sociálních práv** a zároveň v těchto oblastech přebírá i určité **povinnosti vůči státu**, jehož je státním příslušníkem. Mezi tato práva patří ochrana a účast na politických rozhodovacích procesech. Jedním viditelným dokladem státní příslušnosti je cestovní pas, jímž orgány státní moci stvrzují příslušnost občana ke státu. Státní občanství může být uděleno na základě různých procesů. V členských státech Evropské unie občan své státní příslušnosti být zbaven nemůže.

PŘÍLOHY:

Jak se v historii vyvíjel náhled na národ, národnost a státní příslušnost?

V historii jsou slova národ, národnost a státní příslušnost poměrně novými pojmy. Do 19. století určovali lidé svou identitu v první řadě **podle příslušnosti k určité oblasti**. Patřili k určitému území politicky zastupovanému šlechtou, jejíž povinnost byla zajistit jim řádné a dostačující životní podmínky, za které platili svou prací. Tato situace se změnila s příchodem průmyslové revoluce na konci 18. století. Narůstající potřeba dělnické pracovní síly v nových továrnách, které byly často ve městech, vedla k velké migraci lidí z venkova do měst.

V průběhu 19. století zaznamenala všechna města v českých zemích značný nárůst obyvatelstva. Vládnoucí orgány habsburské monarchie tento vývoj podpořily patentem o zrušení nevolnictví a tolerančním patentem o svobodě vyznání. Tato takzvaná modernizace společnosti vedla k novému chápání pojmu identita, které se již nezakládalo na územní příslušnosti či loajalitě vůči místním úřadům. Toto vnímání již nebylo pro neustále se stěhující obyvatelstvo, které bylo dříve vázáno k jednomu určitému území, dostačující. V první řadě vznikly nové, větší a anonymní skupiny obyvatel se svými nejistotami.

Budování nové identity, která by odpovídala potřebám modernizace, probíhalo na celém území Evropy. Podmínky, za nichž ale lidé objevovali svou novou kolektivní identitu, nebyly vždy stejné. V některých případech, především v západní Evropě, existující hranice obyčejně odpovídaly území nově definovaného národa. Někde ale bylo utváření národů spíše v rozporu s již existujícím státem a vedlo ke konfliktům. Především v těchto případech začal hrát velkou roli **rozdílnost mezi národností a státní příslušností**. Pro národy, které byly součástí většího státního subjektu, začala být národnost důležitější než státní příslušnost. Tak tomu bylo nejen v případě Čechů, ale i etnických Němců žijících na území Čech a Moravy. Občané si uvědomovali, že habsburská monarchie, alespoň z českého úhlu pohledu, nebude automaticky chránit jejich zájmy.

PŘÍLOHY:

Jak to bylo s národním státem při vzniku Československa? Jak se měnilo chápání národnosti?

Československo se definovalo jako národní stát. Ve skutečnosti se ale jednalo o stát mnoha menších či větších národů. Některé z nich, jako například národy Němců či Maďarů, které v této zemi žily, novému státu nedůvěřovaly, protože podle jejich názoru neuspokojoval jejich potřeby jako samostatných národů. Také v tomto případě stála loajalita vůči národnosti na prvním místě před loajalitou vůči státu.

První československé sčítání lidu bylo provedeno v roce 1921 a považovalo **mateřský jazyk** za hlavní znak určující národnost. Nicméně bylo ponecháno na občanovi, jakou národnost si zvolí. Výběr byl omezen na uznané národnostní menšiny žijící v zemi. Druhé sčítání lidu bylo přísnější a určovalo národnost pouze podle mateřského jazyka. Pouze ve výjimečných případech mohli úředníci provádějící sčítání lidu použít jiné kritérium než jazyk k určení národní identity občana. Sčítání lidu, která proběhla po druhé světové válce, dala občanům k rozhodování o vlastní národnosti více svobody. Rozhodujícím se stala **národnost, ke které se občan hlásil** bez ohledu na jazyk, kterým hovořil.

Sčítání lidu v roce 2001 povolilo občanům **vybrat si více národností**. Během předešlých sčítání lidu si občan mohl vybrat pouze jednu národnost, o té už ale nerozhodoval **ani stát, ani žádný jiný orgán, nýbrž sám občan**. Tato změna byla důkazem toho, že přinejmenším instituce začaly vnímat otázku **národnosti jako něco osobního a subjektivního** podléhajícího změnám a úpravám. Národnost náhle přestala hrát v oficiálních dokumentech roli. V dnešní době v cestovních pasech a občanských průkazech kategorie národnosti chybí. Pro komunikaci se státními institucemi zůstává důležitým pouze údaj o státní příslušnosti a národnost občana ztrácí na významu. Otázkou zůstává, jak vnímají národnost sami lidé.

// MIGRACE//

6. lekce: PŘÍBĚHY MIGRACE

PŘÍLOHY:

Příloha č. 2 Role pro dramtizaci

Stručný popis rolí

Matka	Měla by lepší pracovní uplatnění a rodina by se dostala z finanční tísně.
Otec	Musel by podstoupit jazykové a technické zkoušky, aby mohl dále dělat své povolání.
Syn	Mohl by studovat na vysněné škole, získat rozhled a nové známé, chtěl by cestovat.
Dcera	Obává se, že si v cizině nenajde kamarády, že v nové škole nezapadne.
Dědeček	Nezná cizí jazyk, žil celý život na jednom místě a bojí se takto velké změny.
Pozorovatel	Zapisuje proces debaty, argumenty, reakce. Na konci debatu shrne.

PŘÍLOHY:

Podrobný popis rolí

Matka

Firma Tvého zaměstnavatele zkrachovala a všichni zaměstnanci tak přišli o práci. V regionu, kde bydlíte, je pracovních nabídek málo a už dlouho tak žádnou práci nemůžeš najít. Máte půjčku na dům a rodina začíná mít finanční problémy. Jedna firma v zahraničí Ti ale nabídla velmi dobře placené místo, protože jim chybí zaměstnanci ve Tvém oboru. Slíbili, že pomůžou najít ubytování a zajistit i školy pro děti, pomohou vyřídit povolení na úřadech. Pro Tebe je to navíc možnost, jak získat nové zkušenosti, firma má velmi dobré jméno a práce je zajímavá, budeš mít daleko větší šanci na povýšení, než kdybys zůstala v ČR a i Tvůj manžel má možnost dostat časem dobrou práci. Jen je Ti líto, že se budete muset vzdát některých svých zvyků - v zemi, kam se máte stěhovat, jsou hodně drahé autobusy i vlaky a benzín obecně, takže nebudete moci jezdit na výlety, jak jste byli zvyklí doma. Nebudete moci chodit na houby, protože tam nerostou, budete si muset zvyknout na jiné počasí, jídlo... Trochu se bojíš, jak si na tohle všechno zvykne dědeček a děti, ale zároveň se těšíš – budete moci poznávat nové věci, najdete si nové přátele.

Otec

Souhlasíš se stěhováním, pomůže vám zabezpečit rodinu, ale budeš muset složit jazykové zkoušky a obstarat si několik osvědčení, abys mohl své povolání vykonávat i v zahraničí. České certifikáty totiž místní zaměstnavatelé neuznávají, je třeba mít mezinárodní. To znamená další studium a k tomu hůře placená, náročná práce, dokud si vše neobstaráš. Rodinný přítel Ti navíc vyprávěl, že když pracoval ve Skotsku, tak občas narážel na problémy s místními lidmi – na nedůvěru, předsudky a podobně. Někteří totiž tvrdili, že jim Češi a Poláci berou práci, že jsou nevychovaní, neumí pořádně anglicky a nemají snahu se jazyk naučit. Když se bavil s kamarády na ulici česky, tak na ně několikrát místní mládež pokřikovala, ať se vrátí, odkud přišli, když šel třeba jednou s kamarády na večeři do restaurace, tak jim řekli, že mají soukromou akci a poslali je pryč. Přitom to nebyla pravda, ve skutečnosti je v restauraci nechtěli – vyšlo najevo, že prý se tam nedávno poprali tři čeští a slovenští kluci a majitel od té doby raději nechce obsluhovat hosty z „východní Evropy“. Doufáš, že vám se podobné situace vyhnou. Že rychle najdete nějaké přátele, že budete vycházet se sousedy a lidmi v okolí. Přemýšlíš, jak na to.

PŘÍLOHY:

Syn

Uznáváš, že začátky budou těžké, ale věříš, že stěhování do zahraničí je velká příležitost. Vzpomínáš, že když do vaší školy začala chodit holka z Koreje, tak se o ní všichni zajímali, učitelé se postarali, aby měla v každém předmětu někoho, kdo jí bude moci pomáhat a vysvětlovat, kdyby nerozuměla. Spousta lidí byla zvědavá, jak se žije v zemi, odkud přišla, takže kolem sebe měla spoustu lidí, ukazovali si s ní navzájem fotky, pouštěli hudbu a videa, nechávali si napsat své jméno v korejštině... Takže Kim rychle zapadla a naučila se česky. Kromě toho umí korejsky a anglicky. Teď dostala stipendium na zahraniční univerzitu a Ty si říkáš, že něco podobného by mohlo čekat i Tebe - získal bys rozhled, nové známé. Na střední škole, kam bys mohl chodit, navíc mají výborný filmový kroužek – mohl by ses do něj zapojit, naučit se pracovat s kamerou a když ti to půjde, tak později třeba studovat na vysněné filmové škole, která je nedaleko. Navíc jsi chtěl vždycky cestovat, poznat svět.

Dcera

Chodíš do sedmé třídy a stěhování se obáváš – v nové zemi budeš muset jít do nové školy. Učíš se sice anglicky, ale zatím se moc nedomluvíš. Začátky budou těžké, bojíš se, že nebudeš rozumět, nebudeš nikoho znát, ztratíš všechny kamarády, protože ani zůstanou doma a Ty se odstěhuješ do ciziny... Pamatuješ si, jak začal do vedlejší třídy chodit kluk z Rumunska a někteří se mu posmívali, nadávali mu, v lepším případě si ho nevšíмали. Čeština mu vůbec nešla, a tak raději moc nemluvil a držel se stranou. Jeho rodiče ho nakonec raději dali do jiné školy. Bojíš se, že dopadneš stejně.

Dědeček

Stěhovat se moc nechceš. Celý život jsi žil v České republice a stěhování do úplně jiné země je velká změna. Neumíš jazyk a ve Tvém věku se už hůře učí, bojíš se, že nebudeš nikomu rozumět. Navíc se stěhujete do města, budeš muset opustit svou zahrádku a nevíš, co tak budeš celé dny dělat. Pravděpodobně se Ti ale zlepší zdraví – bydlíte teď v průmyslovém regionu, který hodně trpí znečištěným ovzduším. Vnoučata jsou často nemocné a Ty sám máš vážné problémy s průduškami. V zahraničí, kam s rodinou plánuje stěhovat, je velmi čistý vzduch a krásná příroda, nedaleko je moře, takže Tvůj zdravotní stav by se mohl o dost zlepšit. Ale co když budeš potřebovat do nemocnice? Jak je to tam se zdravotním pojištěním, budeš mít nárok na ošetření a léky? Nebudou moc drahé?